

9

מדינת ישראל

גנזך המדינה

משרד _____

כאכלת הזנה הארבל

בית יאסוני
א. השר משה קול
16.1967

מסי תיק מקורי _____

4

מחלקה _____

שם תיק: לשכת השר משה קול - כלכלת הגדה המערבית

מזהה פיזי: **ג-4/3497**

מזהה פריט: 0006p18

כתובת: 2-107-6-3-5

תאריך הדפסה: 14/11/2016

שמור

משרד ראש הממשלה

הרשות לתכנון כלכלי

כלכלת הגדה המערבית

דו"ח ראשוני

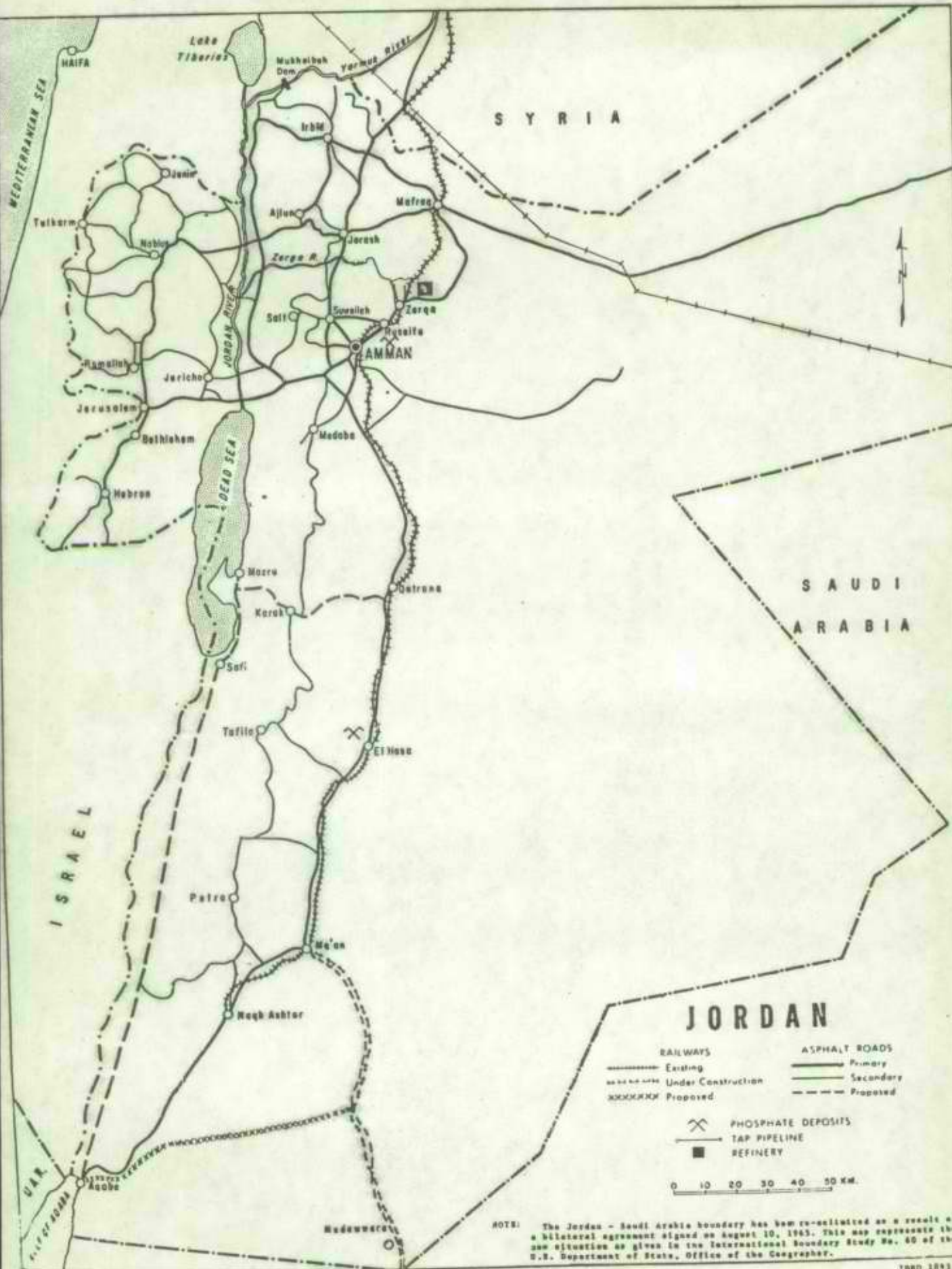
ש מ ר

ה ר ש ו ח ל ת כ נ ו ן כ ל כ ל י
מ ש ר ד ר א ש ה מ מ ש ל ה

כ ל כ ל ח ה ג ד ה ה מ ע ר ב י ת

דו"ח ראשוני

ירושלים, 20 ביוני 1967

ש מ ר

הרשות לתכנון כלכלי

משרד ראש הממשלה

ירושלים, י"ב בסיון תשכ"ז
20 ביוני 1967

אל : ד"ר י. ארנון, יו"ר ועדת המנכ"לים לפניני הגדה המערבית

מאת: הרשות לתכנון כלכלי

רצוף בזה מועברת אליך סיוטת דו"ח ראשוני על כלכלת הגדה המערבית.
בדו"ח זה כלולות הערות על השלכות כלכליות המתייחסות להנחות שונות לגבי
מעמד הגדה המערבית.

דו"ח זה הוכן ברשות לתכנון כלכלי, בשיתוף עם משרד האוצר, בנק ישראל,
משרד החקלאות, משרד המסחר והתעשייה ושלטונות צה"ל.

יש לראות בדו"ח זה סקירה מוקדמת בלבד. סיוטה מעודכנת ומורחבת
חוגש ב-16 ביולי 1967

ב ב ר כ ה,

א. רונן

מ ב א

שתי מסרות עיקריות לעבודה זו:

- (1) לסקור סקירה ראשונית וכללית את המשק של שטח הגדה המערבית המוחזק על-ידי צה"ל.
- (2) להצביע על מספר השלכות כלכליות באפשרויות השונות לגבי מעמדה של הגדה המערבית.

הקושי העיקרי שעמד בדרכנו - זמינות הנתונים הסטטיסטיים ומחיימנותם. מרבית הנתונים הסטטיסטיים הקיימים מתייחסים לממלכת ירדן כולה. רבים מהם סובלים משני ליקויים עיקריים - מחיימנות נמוכה וחוסר עדכון.

מלבד מגבלות יסודיות אלה, קיימת בעיה ההפרדה של הנתונים הכלכליים של הגדה המערבית. החומר שעמד לרשותנו לא איפשר לעת עתה להגיע לדיוק הרצוי. בעיקר הזרגש חסרונם של מספר נתוני יסוד על הקשרים הכלכליים שבין הגדה המערבית והגדה המזרחית; נתונים אשר יכולים לסייע בעריכת האומדנים של שטחי הפעילות הכלכלית באזור הנדון.

הערות בקשר למשמעות הכלכלית של כיבוש הגדה, מתייחסות בעיקר

ל-3 אפשרויות:

- א) אינטגרציה כלכלית מלאה של משק הגדה והמשק הישראלי חוץ ניחוק של משק הגדה מהמשקים הערביים האחרים.

ב) קיום יחידה כלכלית נפרדת המקיימת קשר סחר עם מדינת ישראל ובאמצעות מדינת ישראל (ירושלים כחלק ממדינת ישראל).

ג) סיפוח של אזור ירושלים בלבד.

יש לראות בדוח זה עבודה ראשונית המבוססת בעיקר על חומר שהיה קיים לפני ה-5 ליוני 1967. עם התארגנות הממשל בגדה המערבית, קיימת האפשרות וההכרח לאסוף נתונים מעודכנים ומדויקים יותר על הפעילות הכלכלית באזור, פעולה אשר הוחל בה רק בימים אלה, קבלת הנתונים הנ"ל חאפשר לעדכן ולשפר סקירה זו, כדי שחוכל ביתר הצלחה לסייע בקביעת המדיניות.

ס י כ ו ם

א. המשק בגדה המערבית

מספר החושבים ב-6,000 אלפים קמ"ר המהווים הגדה המערבית מגיע ל-860,000 בקירוב. קיימות הערכות שונות על מספר הפליטים בגדה המערבית, הנעות בין 200 ל-450 אלף נפש. הגדה המערבית דלה באוצרות טבע ובמים. הענף העיקרי הינו החקלאות, אשר ברובה פרימיטיבית ובעלת פרויון נמוך. בגדה המערבית לא קיימת למעשה תעשייה. רוב המפעלים הינם למעשה בתי מלאכה קטנים המעסיקים 1-4 עובדים.

חלק ניכר מכוח העבודה מועסק בשרותים - שרותים ציבוריים ושרותים

הקשורים לחיירות.

ערך התוצר של הגדה המערבית נאמד ב-70 מליון דינר, שהם כ-200 דולר לנפש לשנה. עודף היבוא בממלכת ירדן כולה מגיע ל-30 מליון דינר. עודף יבוא זה ממומן על ידי סיוע ניכר מארצות הברית, בריטניה, ארצות ערב וסו"ח. עיקר היצוא של ירדן: פוספטים וחיירות. כמו כן יש לירדן הכנסה ניכרת מאזרחיה בחו"ל - כ-10 מליון דינר.

ב. ההשפעות העיקריות של ניתוק הגדה המערבית מירדן וסיפוח ירושלים לישראל ולמשק הגדה.

- 1) עיקר התעשייה, מקורות המים, הכוח ואוצרות הטבע נשארים בגדה המזרחית: פוספטים, דלק, ייצור מלט, מפעל הירמוך.
- 2) ירידה ניכרת בתקבולים מחיירות והקטנת הפעילות הכלכלית הקשורה בחיירות, שרותי תחבורה, תעשיית מזכרות, שרותים אישיים וכו'.
- 3) ~~אבוד~~ שווקי התוצרת החקלאית בארצות ערב ויצירת עודפים של פירות וירקות.
- 4) ירידה בהוצאות הבטחון.
- 5) ירידה בהעברות של אזרחי ירדן בחו"ל למשפחותיהם.
- 6) העלמות רזרבות של מטבע חוץ.

ג. משק הגדה כיחידה כלכלית

1. קיומו של משק הגדה ברמת הפעילות הכלכלית הקודמת וקיום השרותים ברמתה הנוכחית מחייבים יבוא הון של כ-50 מליון דולאר בשנה.
2. הירידה בהוצאות הציבוריות לבטחון, לפיתוח וירידת ההכנסות מחיירות, מובילים את משק הגדה המערבית בכוון של הקטנת ניכרת של הפעולות הכלכליות, ירידה של רמת ההכנסה והצריכה וגידול חלול באבטלה.
3. תהליך זה עלול להיות מוארך על ידי צמצום של כמות הנכסים הנזילים בגדה המערבית - עם סגירת הבנקים ובריחת מזומנים לגדה המזרחית.

4. אם הכוונה היא לשמור בגדה המערבית על רמת פעילות וצריכה

הדומות לאלו שבעבר, יש צורך אם כן:

א. בסיוע חוץ של כ-50 מליון דולר בשנה.

ב. בהזרמה ביקוש סופי חליפי להוצאה שקטנו.

ג. במילוי החסר באמצעי תשלום, על ידי הנפקת מטבע

מיוחד לגדה המערבית.

כלכלת הגדה המערבית

1. אוכלוסייה וכוח עבודה

מספר התושבים בגדה המערבית בסוף 1966 נאמד ב-855,000 בקירוב. כ-45 אחוזים מסה"כ האוכלוסייה מרוכזים בערים. מספר הפליטים נאמד ב-250,000 ^{200,000 -} ~~250,000~~ בקצהם באותה תקופה.

מספר המועסקים בגדה המערבית היה קרוב ל-190,000 נפש. כמחצית המועסקים הועסקו בחקלאות. בחקשיה ומלאכה לא יותר מ-5 אחוזים או כ-8,000 איש. בבניה כ-15,000 עובדים ויחרם בשרותים, הן שרותים צבוריים והן שרותים פרטיים, בעיקר הקשורים בחיירות.

2. אוצרות טבע

שטחה של הגדה המערבית 5,650 קמ"ר או 5.6 מליון דונם. מרבית אוצרות הטבע של ירדן מרוכזים בגדה המזרחית. אין פה ^{נפט} נפט, מחצבים פוספטים וכדומה. כמו-כן מוגבלת כמות המים, העומדת לרשות פתוח החקלאות באזור זה.

3. המקורות והתוצר הלאומי

ערך התוצר של הגדה בשנת 1966 כ-70 מליון דינר או 170 מליון דולר, שהם כ-40 אחוזים מערך התוצר הלאומי של ירדן כולה. כ-25 אחוז ממנו מקורו בחקלאות, כ-4 אחוזים בתעשייה ו-55 אחוזים בשרותים, מהם כ-12 אחוזים שרותים ממשלתיים. למעלה מ-10 אחוזים מהתוצר הלאומי מקורם בתקבולי גורמי ייצור בחו"ל.

התוצר לנפש בגדה המערבית, בשנת 1966, הגיע ל-80 דינר או 200 דולר לנפש, בקירוב.

להלן אומדן מוקדם של המקורות והשימושים בגדה המערבית בשנת 1966.

המקורות והשימושים
בגדה המערבית, 1966
מליוני דינר

<u>המקורות</u>		<u>השימושים</u>	
70	תוצר לאומי גלמי	56	הצריכה הפרטית
28	ייבוא	20	הצריכה הציבורית
		9	ההשקעה הגולמית
		13	הייצוא
<hr/>		<hr/>	
98	ס"ה	98	ס"ה

לפי אומדן זה, כ-40 אחוזים של הפעילות הכלכלית של ממלכת ירדן,

מרוכזים בגדה המערבית.

4. מאזן התשלומים וטיוע חוץ

המשק הירדני היה מאופיין בגרעון גדול במאזן המסחרי ובמאזן התשלומים.

ס"ה יבוא הסחורות של ירדן ב-1966 הגיע ל-60 מליון דינר לעומת ייצוא

סחורות של 12 מליון דינר - דהיינו גרעון במאזן המסחרי של 48 מליון דינר.

לעומת זאת הגיעו ההכנסות נטו מתיירות ל-12 מליון דינר, והכנסות מגורמי

ייצור בחו"ל, נטו, (בעיקר הכנסות אזרחי ירדן בחו"ל) ל-12 מליון דינר. בס"ה

הגיעו ההכנסות נטו במאזן הסמוי ל-22 מליון דינר, והגרעון במאזן התשלומים

הסתכם ב-26 מליון דינרים.

גרעון זה מומן בעיקר על ידי העברות ומענקים של ארצות הברית, בריטניה, סט"ר וארצות ערב. ס"ה ההלוואות שקבלה ירדן מחו"ל אינן עולות על 4 מליון דינר לשנה.

סיוע חוץ לירדן, 1965

מליוני דינר

מענקים

12.0	ארצות הברית
1.4	בריטניה
7.5	ארצות ערב
6.0	סוכנות הסעד
<u>26.9</u>	ס"ה

3.0 מלוות

מוצרי היבוא העיקריים של ירדן היו מכונות וציוד, טקסטילים, מתכות, מוצרי דלק ונשק. רמת הפרוט של הנתונים הקיימים אינם מאפשרים לנו לערוך ניתוח מפורט של הרכב היבוא וייעודו.

מוצרי היצוא העיקריים של ירדן היו פירות וירקות, פוספטים וסיגריות. כ-70 אחוזים מס"ה היצוא היו מיועדים לארצות ערביות.

קשה מאד לערוך אומדן של "מאזן תשלומים" משוער של הגדה המערבית, בעבר, בהתיחס אליה כיחידה כלכלית נפרדת.

סביר להניח שמרבית הכנסות התיירות היו בחלקה של הגדה המערבית, היבוא לצריכה התחלק בין הגדות בהתאם לערך טך ההכנסה, מרבית מוצרי ההשקעה הופנו

לגדה המזרחית, ויבוא הנשק התחלק באופן שווה בין שתי הגדות. בהנחה אלו נראה שהגרעון במאזן התשלומים של הגדה הגיע ל-15 מליון דינר בקירוב.

נחוק הגדה המערבית מממלכת ירדן והפרדת ירושלים ממנה כדי לספחה למדינת ישראל, יגרמו לשינויים חריפים בחחוס סחר החוץ ומאזן התשלומים. שינויים אלו יחולו עקב ירידה צפויה ניכרת של הכנסות מתיירות, סגירת השוקים הערבים, ובמיוחד הגדה המזרחית, בפני מוצרי היצוא של הגדה המערבית, והצורך לייבוא מארצות אחרות (כולל ישראל) מוצרים שנרכשו בעבר בעבר הירדן (מלט, דלק, פוספטים).

נראה במבט ראשון, שכדי לשמור על הרמה הנוכחית של הפעילות הכלכלית והצריכה לנפש בגדה המערבית, יהיה צורך בגרעון של כ-21 מליון דינר או כ-50 מליון דולר. סכום זה מהווה למעשה הערכה של הסיוע החיצוני השנתי הנדרש לגדה המערבית.

מחלקת ירון אאמ תל אביב

הגדה המערבית - אומדן מאזן תשלומים

מאזן תשלומים של ירון 1965 אומדן לגדה המערבית 1967/8
(מליוני דינר) (מליוני דינר)

<u>ז כ ו ת</u>	<u>ח ו ב ה</u>	<u>ז כ ו ת</u>	<u>ח ו ב ה</u>	
				<u>חשבון שוטף</u>
2.00	26.00	9.97	55.22	סחורות
-	1.00	2.45	0.92	שרותים אחרים
3.00	-	10.03	4.39	תיירות
-	-	2.58	0.52	השקעות
* 21.0	-	12.43	2.65	ממשלה ושרותים אחרים
				<u>תשלומי העברה</u>
1.00	-	2.71	-	פרטיים
-	-	7.34	-	ממשלות ערב
-	-	1.40	-	אנגליה
-	-	11.98	-	ארה"ב
2.50	-	5.83	-	או"ם ושונוח
				<u>הון וזהב מונטרי</u>
-	-	2.43	-	הון לא מונטרי
-	-	0.27	0.36	קרן המטבע
-	-	-	22.53	נכסים בבנק המרכזי
-	-	15.70	-	בנקים מסחריים
-	-	2.30	-	סעויות והשמטות

* סכום זה מהווה למעשה את הגרעון במאזן התשלומים שיצטרך להיות ממומן ע"י ממשלת ישראל ו/או גורמים בין-לאומיים.

5. ענפי המסך העיקריים

א. חקלאות

החקלאות הינו העיסוק העיקרי של חושבי הגדה המערבית. למעלה מ-50 אחוזים מכוח העבודה עוסקים במישרין בחקלאות.

הסקטור החקלאי מורכב ממשקים קטנים הצורכים את אשר הם מיצרים ומשווקים חלק מחוצרתם. החקלאות נחשלת למדי, היבולים נמוכים והשימוש באמצעים מודרניים (מיכון, דשנים וכדומה) מצומצם.

השטח המעובד בגדה המערבית מקיף כ-2.5 מליון דונם, אולם רוב החלקה נזרעה רק שנתיים מתוך מחזור של שלוש שנים. שטחי השלחין מצומצמים, ואינם עולים על 0.5 מליון דונם (כ-2/3 מזה נפת ירושלים וכ-1/3 בנפת שכם). מי ההשקיה באים מהירדן וממעינות. תוכנית סכר-מוחיבה היחה צריכה להוסיף כ-170,000 דונם על שטחי ההשקיה בגדה המערבית.

מרבית השטחים המעובדים, כ-1.3 מליון דונם, מעובדים כפלאה בעל ומיועדים לגידול גרעינים - בעיקר חיטה וכן שעורה, קטניות ושומשומין. קיימות תנודות חריפות בייצור בהתאם לכמות המשקעים. בשנות משקעים טובות מייצר האזור כ-60 אלף טון גרעינים ומספק את צרכיו, אולם בשנות בצורת יש צורך ביבוא. בשנים כאלו מגיע היבוא לכ-5 מליון דולר בקירוב. מכיון שהעונה החולפת הייתה גשומה במיוחד, יש להניח שאם לא יהיו הפרעות בקציר, יוכל האזור לספק את צרכיו בגרעינים.

כרבע מליון דונם מיועדים לגידול ירקות - בעיקר לגידולי מקשה (אבטיחים, מלפפונים, קשואים) ועגבניות. כמו כן מגדלים בצל, שום, תפ"א, כרוב, כרובית, חצילים, צנון, גזר וכו'. רוב השטחים הינם בעל וחלק מושקה.

כמות הירקות שהגדה מייצרת בשנה משקעים נורמליה נעה בסביבות 200 אלף טון. האזור מספק את צרכיו בירקות וחלק נותר ליבוא הנשלח לגדה המזרחית ולארצות ערב - עירק, סעודיה, כווית, סוריה ולבנון.

כרבע מליון דונם נטועים במטעי פירות, מזה כמחצית - ענבים, כשליש תאנים והיתר (לפי סדר החשיבות) שקדים, הדריס, הפוחים, שזיפים, משמש, בננות ומיני פירות אחרים. רוב המטעים הינם בבעל ורק מיעוטם מושקה.

בשנת משקעים רגילה מייצר האזור קרוב ל-100 אלף טון פירות, מזה למעלה מ-35 אלף טון ענבים, למעלה מ-20 אלף טון תאנים וכ-25 אלף טון הדריס. גם בפירות מספק האזור את צרכיו ומוחיר כמות ליצוא.

סה"כ יצוא פירות וירקות ב-1965 היה לפי אומדנים כ-7-8 מליון דולר.

בגדה המערבית שטחי זיתים רחבים העולים על חצי מליון דונם. בכמות יצור הזיתים ישנה סרוגיות חריפה משנה לשנה. בשנת 1963, שהיתה שנה יבולים נמוכים, היה יצור של 30 אלף טון. הזיתים מופנים ליצור שמן ותוצרת לואי של שמן.

היצור החקלאי הגולמי, פרט לבעלי חיים, מורכב מכ-35% גידול ירקות, כ-25% גידול פירות, כ-17% גידול זיתים וכ-23% פלחה.

גידול בעלי החיים מתרכז בעזים וכבשים, וכן מעט בקר. קיימת אספקה עצמית של חלב, אולם כנראה היה קיים יבוא קטן של בשר מהגדה המזרחית. גידול העופות מיועד בעיקר להצרוכת עצמית בכפרים וחלק משווק בערים. אין לנו עדיין נתונים על ערך יצור חוצרת בעלי-חיים.

נוסף ליבוא בשר, ופרט ליבוא גרעינים בשנות בצורת זקוקה הגדה ליבוא של שמן, אורז, סוכר, תה וקפה, בכמה שנוגע לאספקת מזון לאוכלוסיה.

הפרדת הגדה המערבית מירדן וארצות ערב תביא בעקבותיה ליצירת עודפים של חוצרת חקלאית אשר היתה מיועדת לייצוא לארצות אלה. במידה שמוצרים אלה לא ימצאו שוקי חוץ, יביא הדבר קרוב לוודאי לירידת מחירים תלולה, ואחז לירידה בהכנסת הריאלית של הסקטור החקלאי.

מרבית המוצרים החקלאיים בגדה המערבית הם מוצרים מחזרים למוצרים החקלאיים בישראל. יש לזכור שרמה המחירים של המוצרים החקלאיים בירדן נמוכה בהרבה מזאת שבישראל. אין ספק שבעית הייצור והשווק החקלאי של הגדה מחייבים מחשבה מוקדמת, חכנון וקביעת מדיניות באלטרנטיבות השונות. דבר זה ניתן להיעשות על יסוד נתונים מפורטים יותר מאלה אשר עומדים כרגע לרשותנו.

ג. תעשייה

ענף התעשייה בירדן כולה העסיק כ-5 אחוזים מכוח העבודה. ערך התוצר בענף זה הגיע ל-8 אחוזים בקירוב מס"ה התוצר המקומי. למעשה לא קיימים בירדן מפעלי תעשייה גדולים, פרט ל-3 מפעלים, הנמצאים בגדה המזרחית, לזיקוק דלק, יצור מלט והפקת פוספטים, המעסיקים בירדן למעלה מ-6,000 עובדים.

בגדה המערבית, לעומת זאת, מחוץ לבחי בד, בחי חרושת לסבון ולמדון וכמה מפעלי הלבשה, קיימים למעשה רק בחי מלאכה קטנים, אשר מספר המועסקים הכולל שלהם נאמד ב-10-8 אלפים איש.

בחי בד ומפעלים ליצור סבון מפעלים בעיקר בשכם. קיימים מפעלי מדון בומאללה ושכם, מפעלים המייצרים משקאות בבית לחם, רמאללה וירושלים. מפעלי הלבשה קיימים בבית לחם וחברון, ובחי מלאכה של קישוטים וחכשיטים בבית לחם.

להמשך קיומה של התעשייה בגדה המערבית יש צורך באספקת דלק וחלקי חילוף.

יש כנראה מקום לפיתוח תעשיית עיבוד מוצרים חקלאיים, שימורים, מיצים, ריבוח וכדומה, אולם אחת המגבלות העקרויות לפתוח תעשייה זו, הינו השוק הפנימי המצומצם.

מפעלי התעשייה המעסיקים 10 עובדים ויותר
 בממלכה ירדן, 1963
 לפי ענף ראשי

שכר ומשכורת	מפעלים המעסיקים 10 עובדים ויותר		כלל המפעלים בתעשייה הירדנית	הענף התעשייתי
	מספר העובדים	מספר המפעלים		
555	3,691	135	194	מכרות ומחצבים
268	2,542	139	1,367	מזון
45	351	13	15	משקאות
217	943	4	6	טבק
125	1,068	25	55	טקסטילים
56	412	20	562	הלבשה
89	584	16	653	הנעלה
2	12	1	21	מוצרי עץ ופקק
107	780	31	809	רהיטים
8	41	3	10	נייר ומוצריו
115	766	20	49	בחי דפוס והוצאה לאור
55	208	3	21	עור ומוצריו
-	-	-	54	גומי ומוצריו
82	526	22	39	מוצרים כימיים
279	609	1	1	זיקוק נפט
224	1,049	32	107	מוצרים אל-מתכתיים
110	943	52	759	מוצרי מתכת
1	12	1	5	מכונות לא-חשמליות
40	277	5	196	מכונות חשמליות
152	548	26	174	ציוד החבורה
<u>8</u>	<u>59</u>	<u>3</u>	<u>151</u>	שונות
2,538	15,421	552	5,258	סה"כ

נדון להלן באלטרנטיבות השונות לגבי עתיד התפתחות הגדה המערבית.

(א) אינטגרציה מלאה

באלטרנטיבה זו אנו מניחים ממש אינטגרציה מלאה של שני המשקים ללא כל הגבלות כלכליות ביניהם. במקרה זה קיימות ניידות מלאה של עובדים, השקעות ומוצרים.

רמת החיים במשק הישראלי גבוהה בהרבה מזו של הגדה המערבית. אינטגרציה מלאה ללא כל הגבלות כלכליות או אדמיניסטרטיביות כלכליות משמעותה נטיה להשוואת רמת-החיים בשני המשקים בטווח הארוך. נטיה זו תשחקף הן בעליית רמת החיים של האוכלוסיה העניה והן בירידת רמת החיים של האוכלוסיה העשירה יותר, וזאת דרך מנגנוני השווקים למוצרים ולעבודה. עבור התעשייה, הבעיה הראשונה היא בעיית שוק העבודה. ניידות מלאה של עובדים, הון ומוצרים, משמעה לחץ חזק למדי על שוק העבודה ובעיקר על שוק העבודה של עובדים בלתי מאומנים. דבר זה עשוי להביא לירידת הרמה של שכר העבודה ולהפנית חלק מן ההשקעות לאזורים בהם קיים ריכוז של כוח-עבודה זול. כן עשוי הדבר להביא להפניית חלק ניכר מהתוצרת החקלאית הזולה לשווקים העירוניים ולתעשייה המזון. מובן מאליו שתוספת האוכלוסיה מהווה הגדלת שוק לגבי התעשייה הישראלית ועליה רמת החיים באזור הגדה המערבית מבטיחה אף גידול מתמיד של שוק זה.

קיימת בעיה של הגרעון במאזן המסחרי הקיים היום באזור הגדה המערבית אשר ימומן ע"י הגדלת הגרעון הכללי של ישראל ממקורות העומדים לרשות ישראל ו/או חמיכות בינלאומיות נוספות. בדומה למצב במשק הישראלי, הפתרון לבעיה של הקטנת הגרעון מכוחות עצמיים סמוך בפיתוח תעשייה באזורים החדשים. במידה ותפותח חקלאות הגדה המערבית וחחול אינטנסיפיקציה בעבוד החקלאי יתפנה כח-אדם נוסף מהחקלאות אשר שוב ילחץ על שוק העבודה הכללי ויוכל למצוא תעסוקה רק אם יהיה פיתוח תעשייה מואץ.

הגבלות אדמיניסטרטיביות על ניידות כלכלית של גורמי הייצור

בין שני האיזורים לא ישנו במהותם את התהליכים הנ"ל אלא יסתנו את קצבם.

אם נניח שבאזור הגדה קיימת אוכלוסיה של כ-900 אלף נפש, הרי מדובר לפי מקדמים מקובלים על כוח עבודה פוטנציאלי של בין 250 לבין 300 אלף איש. אם נניח שכתוצאה מכך שקיימים מליטים שאינם מועסקים כיום ומכך שקיימים עובדים בחקלאות ובשרותים היכולים להמשיך בעסוקם הנוכחי, יהיה צורך למצוא מקומות תעסוקה בחעשיה לכ-20 אחוז מכה-העבודה או כ-40 אלף איש.

היבוא של הגדה המערבית הסתכם בכ-65 עד 70 מליון דולר לשנה. החלק

מיבוא זה שבא בחשבון להספקה מהשוק הישראלי הוא כ-30 אחוז או כ-18 עד 20 מליון דולר לשנה. הערך המוסף בהספקה זו עשוי להסתכם בכ-10 מליון דולר לשנה. מובן שעם עלית רמת החיים עשויים נתונים אלה לגדול. יחד עם זאת יש להזכיר כאן שוב כי החקלאות של הגדה המערבית עשויה לספק חומר גלם לתעשיית המזון הישראלית בכמויות ומסוגים שניתן לאמוד אותם רק לאחר בדיקה יסודית יותר.

(ב) יחידת כלכלה נפרדת

אלטרנטיבה זאת מניחה הקמת יחידה נפרדת מבחינה כלכלית אשר סחר החוץ

שלה מתנהל דרך מדינה ישראל. מבחינות רבות, כגון הגרעון, בעיות כח האדם וכו', יש דמיון בין אלטרנטיבה זאת לבין האלטרנטיבה הראשונה. מבחינה מסויימת ניתן לראות אלטרנטיבה זאת כקיום סחר בין-לאומי עם מדינה מתפתחת נוספת אשר יש לה זיקה לישראל מבחינת הקרבה הגיאוגרפית ומבחינת העובדה שהיא חייבת להשתמש בשרותי נמל ובחלק משרותי התובלה של המשק הישראלי.

באלטרנטיבה זאת לא יהיה לחץ על שוק העבודה הישראלי ותהיה אפשרות

הכוונה של זרמי סחורות והון דרך הסכמי מכס והסכמי חליפין. אולם מצד שני העמוד בכל חריפותה בעיית הגרעון במאזן המסחרי.

(א) אינטגרציה מלאה של אזור ירושלים

באלטרנטיבה זאת יש להמנע מיצירת תלוח הדדיה בין שני המשקים.
כן מחייב הדבר הפרדה מלאה מבחינת מטבע ושוק כדי להקטין עד כמה שאפשר את
ההפסד למשק הישראלי מהשנויים התכופים.

לעומת זאת יהיה טפול אינטנסיבי בפיתוח תעשייה באזור האינטגרציה
במטרה להביאו במהירות האפשרית להשתלבות במשק הישראלי. דבר זה מחייב מתן
עדיפות גבוהה בהשקעות ובפיתוח מקומות תעסוקה בתעשייה. עם סיפוח אזור ירושלים
למדינת ישראל מתווספים כ-25-20 אלף איש לכוח תבודה, וחוספת של כ-100 אלף
איש למספר הצרכנים של מוצרי תעשייה ישראליים.

ג. תיירות

ענף התיירות הוא ענף מרכזי בכלכלת הגדה המערבית והתרחבותו היתה
עצומה בשנים האחרונות. מסוף שנות החמישים ועד 1965 גדל מספר התיירים הנכנסים
לירדן ב-30 אחוזים לערך לשנה והגיע באותה שנה (1965) ל-444 אלף. ההכנסה
מתיירות הסתכמה באותה שנה ב-10 מליון דינר. בשנת 1966 נכנסו לירדן למעלה
מחצי מליון תיירים. לפי החזיות קיימות - היו צפויים ב-1970 כ-800,000 תיירים,
וההכנסה הצפויה מהם כ-27 מליון דינר או 65 מליון דולר.

2/3 מהתיירים ב-1965 באו מארצות ערביות ומוסלמיות במזה"ת ורק 1/3 מאירופה
וארה"ב. מתוך קבוצה זו (שמנתה כ-160 אלף תיירים) באו כ-40 אלף מארה"ב ויחרם
מארצות אחרות (בעיקר בריטניה וצרפת).

ירדן שימשה עד עתה כחנה אחת בסיוורים שהיו נערכים בכמה מדינות
ערביות ולכן מרבית הנכנסים אליה באו עד כה בדרך היבשה.

שהות ממוצעת של תיירים בגדה המערבית (1965) באחוזים

<u>סה"כ</u>	<u>14+</u>	<u>7-13</u>	<u>1-6</u>	<u>ימי שהיה</u>
				ארץ מוצא
100	7	6	87	ארה"ב
100	8	14	78	בריטניה
100	4	19	77	צרפת

התפלגות שהות דומה קיימת לגבי תיירים מארצות אירופה האחרות,

מרביתם באים לבקור של שבוע.

מרבית התיירים באים לאזור בעונת התיירות הרגילה, דהיינו

בחודשים אפריל-אוקטובר.

התפלגות (באחוזים) של התיירים בגדה המערבית ע"פי תקופת הבקור (1965)

<u>סה"כ</u>	<u>חורף</u>	<u>קיץ</u>	
	<u>(נובמבר-מרץ)</u>	<u>(אפריל-אוקטובר)</u>	
100	34	66	ארה"ב
100	30	70	בריטניה
100	20	80	צרפת
100	41	59	שבדיה ודנמרק

6. תקציב הממשלה הירדנית

הנתונים הקיימים מתייחסים לממלכת ירדן כולה, ואין לעת עתה נתונים מפורטים לגבי המצב בגדה המערבית.

מבנה ההכנסות ממקורות פנים בשנת 1965/6 (*)

<u>האחוז מס"ה ההכנסות</u>	<u>הסכום ב-\$</u> (ב-000)	<u>הסעיף</u>
<u>100.0</u>	<u>73,942</u>	<u>סה"כ</u>
42.7	31,570	מכסים
15.9	11,746	מסים
7.2	5,323	(מזה: מס הכנסה)
5.5	4,060	רשיונות
10.2	7,560	אגרות
5.5	4,071	דאר וטלפון
0.3	207	רכוש ממשלתי
6.8	5,018	רביית ורווחים
13.1	9,710	שונות

(*) ההכנסות ממקורות חוץ ניתנות במסגרת סיוע לממשלת ירדן. הן היוו בדרך כלל למעלה מ-50 אחוז מתקציב הממשלה הירדנית.

מבנה ההוצאות בשנת 1965/6

<u>האחוז מס"ה ההוצאות</u>	<u>הסכום ב-\$</u> (ב-000)	<u>הסעיף</u>
<u>100.0</u>	<u>99,092</u>	<u>סה"כ</u>
60.5	59,970	בטחון
11.2	11,160	חינוך
9.1	8,980	מינהל וגימלאות
4.5	4,469	מימון וסיוע למפעלים כלכליים
4.8	4,732	חחבורה ועבודות צבוריות
4.5	4,413	בריאות ושרותים סוציאליים
3.4	3,368	הסברה ויחסי חוץ
2.0	1,999	חקלאות והשקאה

בנוסף לכך עמד תקציב הפיחוח של שנת 1965/6 על 31,858,000 דולר.

חומות המכס בירדן אינן גבוהות במיוחד (לדוגמא: מכס בשיעור של 30 אחוזים על בדים, של 35 אחוזים על אריגים ושל 40 אחוזים על מכשירי חשמל. המיסים על מוצרים בני קיימא ועל ציוד נמוכים יחסית או שלא קיימים כלל). למרות זאת, מהות ההכנסות ממכס למעלה מ-40 אחוזים מתקבולי הממשלה ממקורות פנים ותקבולי מס ההכנסה מהווים רק 7-8 אחוזים מכל ההכנסות ממקורות פנים.

כ-50 אחוז מסה"כ ההוצאות של הממשלה היו מיועדות לבטחון. הוצאות הפחוח היוו כ-25 אחוז מסה"כ ההוצאות הממשלתיות.

אפשר להניח, בשלב זה, שכ-40 אחוז מהפעילות הממשלתית או מההוצאות הממשלתיות החרקזו בגדה המערבית. ההוצאות לפיתוח בגדה המערבית לא עלו על שליש מכלל הוצאות הפיתוח של הממשלה הירדנית, מכיוון שבשנים האחרונות הופנו עיקר מאמצי הפיתוח לגדה המזרחית. עם הפרדת הגדה המערבית מירדן, אִנְעֵלְמוֹת הַהוֹצָאוֹת הַצִּיְבוּרִיּוֹת עַל בַּטְחוֹן.

הוצאות הצריכה הצבורית של הגדה המערבית, היו כ-8 מליון דינר לשנה, והוצאות הפיתוח כ-4 מליון דינר.

ניתן אם כן לערוך הקציב משוער של הגדה המערבית ללא הוצאות בטחון, חוץ הנחה של המשך קיום רמה הפעילות הכלכלית ברמתה הקודמת.

הקציב משוער של הגדה המערבית 1965/6 (להוציא בטחון)
(במליוני דינר)

<u>ה ו צ א ו ת</u>		<u>ה כ נ ס ו ת</u>	
8	סה"כ הוצאות לצריכה צבורית	11	הכנסות פנים
4	הוצאות לפחוח	1	גרעון
<u>12</u>		<u>12</u>	סה"כ

מסתבר מכאן, שאם מניחים הסך רמת הפעילות הכלכלית בגדה המערבית, יכולים התקבולים ממיסים בגדה לממן כמעט את כל הוצאות השוטפות האזרחיות של השלטון המרכזי, וכמעט כל הוצאות הפיחוח ברמה הקודמת.

אולם, במידה שתחול ירידה ברמת הפעילות בכלכלה של הגדה, ירדו גם התקבולים ממיסים, מכסים, אגרות ורשיונות, ויחכן והיה נוצר גרעון תקציבי גדול במידה ניכרת.

7. המערכת המוניטארית

א. מערכת הבנקאות בגדה

בגדה נמצאים סניפים של 8 בנקים, מהם שני בנקים אנגליים (British Bank ו-Ottomon Bank), המשרדים הראשיים של בנקים אלה נמצאים בגדה המזרחית ומחוץ לירדן.

מנתונים חלקיים שהתקבלו מהבדיקה שערכו שלטונות הגדה בחלק מהסניפים מתברר כי המזומן בקופות הבנקים הוא חלק זעום ביחס לפקדונות הציבור. במצב הנוכחי אין טעם לחדש את פעילותם של בנקים אלה משום שפתיחתם חגרור, קרוב לוודאי, "התנפלות על הבנקים".

סביר להניח, כי עד שהחיים יחזרו למסלולם החקין, לא יוכלו הבנקים לגבות את הלוואותיהם לציבור שזמן פרעונן חל (ראה בענין זה בסעיף הדין בנזילות הדרושה לאוכלוסיית הגדה)⁽¹⁾.

ב. תקציב פעולות שלטונות הגדה

שלטונות הגדה עומדים בפני הוצאות הקשורות בהפעלת השרווחים הציבוריים (ולו באופן חלקי) וביצוע עבודות שיקום הכרחיות - בגון תיקונים של מערכות הספקת המים והחשמל.

(1) כמו כן, כנראה שרק חלק מתיק השטרות של הסניפים נמצא בגדה המערבית.

המקורות, מתוך הגדה, למימון הוצאות אלה הם תקבולים ממיסים, מכסים ואגרות ושימוש במזומן שנמצא בקופות הבנקים. בימים כתיקונם ניתן היה לממן את ההוצאות הכרוכות בהפעלת השרותים הציבוריים כגדה מהכנסות הממשלה.

בשנת 1966 היו הכנסות הממשלה ממיסים, מכסים ואגרות כ-31 מליון דינר ושל הרשויות המקומיות כ-3 מליון דינר. אם נניח כי 40 אחוזים מסכומים אלה נגבו בגדה המערבית נקבל כי בימים כתיקונם ניתן היה לגבות בגדה כ-13 מליון דינר או כ-1 מליון דינר לחודש.

הוצאות הממשלה (להוציא הוצאות הצבא ושרות החוץ) היו כ-17 מליון דינר והוצאות הרשויות כ-3 מליון דינר⁽¹⁾. אם נניח כי 40 אחוזים מההוצאות מכטאים את ערך השרותים הציבוריים שניתנו לגדה נקבל כי ההוצאה השנתית בגדה הייתה כ-8 מליון דינר. מכאן שהפעלת השרותים הציבוריים עשויה לעלות כ-660 דינר לחודש אם הם יופעלו ברמה דומה לזו של שנת 1966.

גם אם השרותים הציבוריים יופעלו רק בחלקם בחודש-חודשיים הקרובים צפויה הוצאה חודשית בסכום של כ-250 אלף דינר וכנראה שבגיית המיסים בחקופה זו תהיה אפסית. המקור המידי למימון הפעולות יחיה המזומן שנאסף מקופות הבנקים אך היקפו כנראה איננו עולה על רמת ההוצאות של חודש אחד.

ג. הנזילות הדרושה לאוכלוסיה הגדה

כמות אמצעי החלום בירדן בחודש פברואר ש.ז. הייתה 59.8 מליון דינר. מהם 30.4 מליון דינר מזומן בידי הציבור ו-29.4 מליון דינר פקדונות עו"ש של הציבור. כמו-כן החזיק הציבור בפקדונות לזמן קצוב בסכום של 22.7 מליון דינר. החחלקות המזומן והפקדונות בין שתי הגדות איננה ידועה בשלב זה אך ניתן לקבוע מספר דברים ביחס למצב הנזילות בגדה המערבית.

(1) הוצאות בתקציב שוטף בלבד (אינן כוללות הוצאות פיתוח).

אין ספק כי חלק נכבד מהמזומן במחזור בגדה המערבית הועבר לגדה המזרחית עם פרוץ המלחמה. עובדה זאת וסגירת הבנקים צמצמו באופן דראסטי את רמות הנכסים הנזילים שבידי חושבי הגדה. מתקבל על הדעה שבכדי להגיע להיקף פעילות הדומה לזה שלפני פרוץ המלחמה יהיה צורך להגדיל את כמות אמצעי התשלום בגדה, במידה ניכרת.

צמצום קיצוני של כמות אמצעי התשלום בגדה המערבית עלול להוריד את רמת הפעילות הכלכלית של הגדה במידה ניכרת ולהפריע להנעה המערכת המשקית הריאלית.

במידה שאחת ממטרות המדיניות בגדה המערבית הינה הימנעות מפגיעה חמורה ברמת החיים של החושבים, וקיום היקף השרותים ברמה דומה לרמתה בעבר, חטיל הירידה ברמה הייצור של הגדה המערבית, בעקבות חנק מוניטארי, מעמסה נוספת על המשק הישראלי.

נראה שבמצב הנוכחי, האפשרות הסבירה ביותר למלא את החסר בחחום המוניטרי הינה הנפקה של מטבע מיוחד בגדה המערבית אשר בשלב ראשון יזרים ביקוש חיצוני שיסייע להפעלה המערכת הכלכלית וישמש כאמצעי לביצוע העיסוק השונות.

למרות שבתנאים נורמליים מכסים תקבולי המיסים מתושבי הגדה את הוצאות השלטונות על שרותים ציבוריים הרי שבחודשים הבאים יורגש מחסור רציני בדינרים לשם תשלום משכורות ושאר הוצאות השלטון בגדה⁽¹⁾. כמו-כן יהיה צורך בדינריט בכדי לספק את הדרישות להון חוזר של חלקים שונים של הסקטור הפרטי.

(1) כדאי לציין כי עם העלאה שעורי המכס והבלו בגדה (שהיו 15 אחוזים ו-25 אחוזים בהתאמה) יגדלו תקבולי המיסים במידה ניכרת. חשוב לזכור כי ההכנסות ממכס ובלו היו בעבר כ-42 אחוזים מההכנסות המקומיות של הממשלה המרכזית.

מקור נוסף לדינרים יהיה התקבולים ממכירת סחורות לסקטור הפרטי בגדה. בתקופה הקרובה יהיו עיקר המכירות לגדה מוצרי מזון, דלק וטספר הומרי גלם. היבוא השנתי של ירדן של סוכר ומוצרים, קפה, טה וסבק, דלק ומוצרים וגרעינים הגיע לקרוב למליון דינר לחודש, מהם (לפי הנחתנו) כ-400 אלף דינר לגדה המערבית.

המוצרים שהזכרנו הם החיוניים ביותר ובמידה שיהיה יבוא נוסף יהיו תקבולי הדינרים של המשק הישראלי זולים יותר.

כמובן, שדינרים אלה מתקבלים המורח מקורות ריאליים עליהם מוותר המשק הישראלי, אך כנראה שאין מנוס מהצורך לספק לאוכלוסיה את צרכי המחיה שהזכרנו.

על-ידי משחק גמיש בהיקף המשכורות שישלמו שלטונות הגדה ובהיקף מכירה הסחורות לחושבי הגדה ניתן יהיה, בעזרת המזומן שנמצא בקופות הבנקים, לבצע את החובות החקציביות של השלטונות.

המחסור הצפוי בחודש-חודשיים הבאים ואי-הודאות כיחס לכמות הדינרים שיהיו בידי השלטונות בעתיד הרחוק יותר, מבליטים את היתרונות שבהכנסה מטבע מיוחד לשימוש מיד.

נכון שמבחינה ריאלית לא יקטין מטבע המיוחד את כמות המקורות שעליהם יצטרך המשק הישראלי לוותר על מנת להחזיק בגדה. אולם שיטת מטבע המבוססת על מטבע מיוחד תאפשר לשלטונות גמישות רבה יותר בכל מה שנוגע להוצאותיהם והיא בודאי כדאית יותר במקרה שלא תהיה אינטגרציה שלמה של המשק בגדה והמשק הישראלי.

י ט ו י ט ו ט פ ט נ

אוכלוסית הגדה המערבית ב-1965 לפי מחוזות ונפות

<u>מסה"כ גדה מערבית</u>	<u>% מסה"כ</u>		
<u>-</u>	<u>100.0</u>	<u>2,016,618</u>	<u>סה"כ ירדן</u>
<u>100.0</u>	<u>49.5</u>	<u>998,140</u>	<u>סה"כ גדה מערבית (1)</u>
<u>39.8</u>	<u>19.7</u>	<u>397,585</u>	<u>מחוז ירושלים</u>
12.5	6.2	124,643	ירושלים
13.0	6.5	130,081	רמאללה
6.3	3.1	63,002	בית לחם
7.5	3.7	75,133	יריחו
0.5	0.2	4,726	יושבי אהלים
<u>30.6</u>	<u>15.2</u>	<u>305,654</u>	<u>מחוז שכם</u>
10.3	10.0	202,433	שכם
9.8	4.9	98,043	טול כרם
0.5	0.3	5,178	יושבי אהלים
<u>9.7</u>	<u>4.8</u>	<u>97,159</u>	<u>מחוז ג'נין</u>
9.3	4.6	93,780	ג'נין
0.4	0.2	3,379	יושבי אהלים
<u>14.5</u>	<u>7.2</u>	<u>144,813</u>	<u>מחוז חברון</u>
14.3	7.1	143,149	חברון
0.2	0.1	1,664	יושבי אהלים
<u>5.4</u>	<u>2.6</u>	<u>52,929</u>	<u>כדואים</u>

(1) נתונים לא מחוקנים

מרכיבי החוצר הלאומי הגלמי (במחירי שוק) מחיר
 (מיליוני דינר ירדניים במחירים שוטפים)

<u>1964</u>	<u>1963</u>	<u>1962</u>	
122.37	116.71	102.43	1. צריכה פרטית
32.36	33.04	29.04	2. צריכה צבורית
12.60	10.14	11.77	3. השקעה פרטית גלמית בנכסים קבועים
5.89	6.83	7.69	4. השקעה צבורית גלמית בנכסים קבועים
<u>+6.16</u>	<u>+0.78</u>	<u>-1.75</u>	5. <u>שנויי מלאי</u>
179.38	167.50	149.18	צריכה והשקעה גלמית
<u>24.57</u>	<u>20.26</u>	<u>19.08</u>	6. <u>יצוא סחורות ושרותים</u>
203.95	187.76	168.26	חוצר מקומי נקי ויבוא
<u>56.70</u>	<u>61.06</u>	<u>51.80</u>	7. <u>פחות יבוא סחורות ושרותים</u>
147.25	126.70	116.46	חוצר מקומי נקי
<u>11.67</u>	<u>8.56</u>	<u>11.93</u>	8. <u>הכנסה נטו מחו"ל</u>
<u>158.92</u>	<u>135.26</u>	<u>128.39</u>	<u>חוצר לאומי גלמי</u>

מקור: החשבונות הלאומיים 1964
 המח' לסטטיסטיקה, ירדן.

התוצר הלאומי והמקומי לפי מקורותיו בשנים 1962 עד 1964
(במליוני דינר ירדניים)

<u>1964</u>	<u>1963</u>	<u>1962</u>	
25.48	13.97	13.04	(א) גידולים ויעור
<u>7.91</u>	<u>7.76</u>	<u>7.58</u>	(ב) בעלי - חיים
33.39	21.73	20.62	ס"ה חקלאות
10.83	9.10	6.71	תעשייה
1.70	1.52	1.35	מכרות
5.40	5.26	5.36	בניה
1.03	0.93	0.74	חשמל
12.05	12.77	12.54	החבורה
28.01	26.43	23.63	מסחר
1.29	0.88	0.82	בנקאות
9.91	9.39	8.58	בעלות על דיור
19.70	17.61	17.06	הוצאות ממשלה ובטחון
<u>10.51</u>	<u>9.69</u>	<u>8.77</u>	שרותים
133.82	115.31	106.18	תוצר מקומי נקי (במחיר גורמי הייצור)
<u>13.43</u>	<u>11.39</u>	<u>10.28</u>	+ מסים עקיפים
147.25	126.70	116.46	תוצר מקומי נקי (במחירי שוק)
<u>11.67</u>	<u>8.56</u>	<u>11.93</u>	+ הכנסה נטו פתו"ל
158.92	135.26	128.39	תוצר לאומי נקי (במחירי שוק)

מקור: החשבונות הלאומיים 1964
המח' לסטטיסטיקה, ירדן.

הרכב ההשקעה הגלמית 1962-1964
(במליוני דינר ירדניים)

<u>1964</u>	<u>1963</u>	<u>1962</u>	
7.67	4.57	4.05	1. א) דיור
1.05	1.71	1.06	ב) בנינים שלא למגורים
0.25	0.44	0.22	ג) מבנים בחקלאות
4.97	6.04	6.63	ד) מבנים ועבודות צבוריות
0.08	0.10	0.27	ה) מבני אונרר"א
1.49	1.34	2.30	ו) ציור החברה
2.98	2.77	4.83	ז) מכונות וציור
-----	-----	-----	
18.49	16.97	19.46	סה"כ השקעה בנכסים קבועים
5.89	6.83	7.69	מזה: השקעות הממשלה
12.60	10.14	11.77	הקטור הפרטי
+6.16	+0.78	-1.75	2. שנויי מלאי
-----	-----	-----	
24.65	17.75	17.71	סה"כ השקעה גלמית

מקור: החשבונות הלאומיים 1964
המחלקה לסטטיסטיקה, ירדן

מאזן התשלומים 1964 ו-1965
 במליוני דינר ירדניים

<u>1965</u> (אוסדן)		<u>1964</u>		
<u>תשלומים</u>	<u>תקבולים</u>	<u>תשלומים</u>	<u>תקבולים</u>	
<u>63.49</u>	<u>36.42</u>	<u>57.15</u>	<u>32.70</u>	<u>סחורות ושירותים</u>
55.22	9.97	49.38	8.73	סחורות (1)
0.71	1.41	0.82	1.22	הובלה ובטוח
4.39	10.03	3.63	8.02	נסיעות לחו"ל
0.52	2.58	0.45	1.71	הכנסות מהשקעות
1.50	1.82	1.49	1.11	ממשלה לנמ"א
1.15	10.61	-	9.28	אזרחי ירדן בחו"ל
-	-	1.38	2.63	שירותים אחרים
<u>-</u>	<u>29.26</u>	<u>-</u>	<u>28.52</u>	<u>תשלומי העברה</u>
-	2.71	-	1.95	פרטיים
-	26.55	-	26.57	צבוריים
-	(7.34)	-	(4.54)	מזה: ארצות ערב
	(1.40)		(1.50)	בריטניה
	(11.98)		(15.03)	ארה"ב
	(5.78)		(5.37)	אוס"ם
	(0.05)		(0.13)	אחרים
<u>0.88</u>	<u>3.03</u>	<u>1.31</u>	<u>7.83</u>	<u>הון</u>
-	0.25	0.53	0.79	השקעות פרטיות
0.88	2.78	0.78	7.04	הלואות ממשלתיות
<u>6.64</u>		<u>17.37</u>		<u>שנויים מונטרניים (נסו)</u>
	<u>2.30</u>		<u>6.78</u>	<u>סעויות והשפעות (נסו)</u>
<u>71.01</u>	<u>71.01</u>	<u>75.83</u>	<u>75.83</u>	<u>סה"כ</u>

(1) יבוא סי"פ, יצוא פו"ב. התקבולים כוללים יצוא חוזר.

מקורות: שנתון קרן המטבע כרך 17, פברואר 1966 ורבעון הבנק המרכזי של ירדן מס' 3

TABLE OF CONTENTS

Page

Introduction	1
Chapter I	10
Chapter II	25
Chapter III	45
Chapter IV	65
Chapter V	85
Chapter VI	105
Chapter VII	125
Chapter VIII	145
Chapter IX	165
Chapter X	185
Chapter XI	205
Chapter XII	225
Chapter XIII	245
Chapter XIV	265
Chapter XV	285
Chapter XVI	305
Chapter XVII	325
Chapter XVIII	345
Chapter XIX	365
Chapter XX	385
Chapter XXI	405
Chapter XXII	425
Chapter XXIII	445
Chapter XXIV	465
Chapter XXV	485
Chapter XXVI	505
Chapter XXVII	525
Chapter XXVIII	545
Chapter XXIX	565
Chapter XXX	585
Chapter XXXI	605
Chapter XXXII	625
Chapter XXXIII	645
Chapter XXXIV	665
Chapter XXXV	685
Chapter XXXVI	705
Chapter XXXVII	725
Chapter XXXVIII	745
Chapter XXXIX	765
Chapter XL	785
Chapter XLI	805
Chapter XLII	825
Chapter XLIII	845
Chapter XLIV	865
Chapter XLV	885
Chapter XLVI	905
Chapter XLVII	925
Chapter XLVIII	945
Chapter XLIX	965
Chapter L	985

(1) This is a list of contents, and it is not a table of contents.

Page 1 of 100. This is a list of contents, and it is not a table of contents.

חלוקה גיאוגרפית של סחר החוץ (1963-1965) *מחזור ירדן*
 (באחוזים מסך היצוא או היבוא)

<u>1965</u>	<u>1964</u>	<u>1963</u>	
<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	(1) <u>יצוא</u>
68.7	66.5	72.7	ארצות הליגה הערבית
4.1	2.5	0.4	השוק האירופי המשותף
0.0	0.1	0.1	בריטניה
0.4	0.3	0.2	ארצות הברית
9.2	9.3	12.0	יוגוסלביה
7.9	7.3	6.9	הודו
1.7	1.9	-	יפן
4.9	5.5	6.3	הגוש הקומוניסטי
3.1	6.6	1.4	אחרים
<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>100.0</u>	<u>יבוא</u>
19.8	18.9	20.8	ארצות הליגה הערבית
21.2	18.6	17.9	השוק האירופי המשותף
11.8	15.0	13.6	בריטניה
15.0	15.8	18.9	ארצות הברית
0.7	0.9	0.6	יוגוסלביה
1.4	1.5	0.7	הודו
4.5	4.6	4.2	יפן
9.1	11.2	9.3	הגוש הקומוניסטי
16.5	13.5	14.0	אחרים

(1) לא כולל יצוא חוזר

מקור: מחשב מנתוני הבנק המרכזי של ירדן, רבעון מס' 3
 לסטטיסטיקה סחר חוץ 1965, המה' לסטטיסטיקה, ירדן.

הרכב סחר החוץ (1961 עד 1965) *מחזור*
(באלפי דינרים ירדניים)

<u>(1) 1965</u>	<u>1964</u>	<u>1963</u>	
<u>7,753</u>	<u>7,012</u>	<u>5,523</u>	(2) <u>יצוא</u>
58	74	340	שמן זית
2,352	2,175	2,472	ירקות ופירות טריים
204	176	111	דגנים וקמח
2,430	2,354	1,455	מוספטים
415	591	234	סיגריות
2,294	1,642	911	יצוא אחר
<u>56,052</u>	<u>50,348</u>	<u>54,137</u>	<u>יבוא</u>
1,999	1,389	1,410	קפה, סה וטבק
2,084	1,974	3,252	סוכר ומוצרי סוכר
3,192	2,632	2,664	מוצרי דלק
3,005	1,346	2,346	ירקות ופירות טריים
4,026	3,146	6,608	דגנים וקמח
6,149	5,470	5,964	טקסטיל (אריגים והלבשה)
7,776	6,840	7,459	מכונות ומכוניות
4,543	3,748	4,000	מתכות ונחכים
23,278	23,803	20,344	יבוא אחר

(1) אומדנים מוקדמים. לא ניתנים להשוואה מדויקת לשנים קודמות

(2) לא כולל יצוא חוזר

מקור: המחלקה לסטטיסטיקה, ירדן

יצור מוצרים עקריים בחקטיה וחקלאות

1965	1964	1963	יחידה	
828	565	614	1,000 טון	פוספטים
305	308	285	1,000 טון	מלט
1.2	1.5	1.0	1,000 טון	סיגריות
5.5	5.8	6.0	1,000 טון	שמנים צמחיים
61	53	47	1,000 טון	בנזין
68	66	54	1,000 טון	נפט
132	108	104	1,000 טון	שמני גז
82	76	48	1,000 טון	שמני דלק
256	233	260	טון	עור לסוליות
1,817	1,227	1,564	1,000 מ"ר	עור עליון
855	825	844	1,000 ליטר	בירה
398	490	328	1,000 ליטר	אלכוהול
156	136	114	מיליון קו"ש	חשמל
278	295	76	1,000 טון	חטה
95	97	23	1,000 טון	שעורה
65	57	18	1,000 טון	גרעינים אחרים
189	288	215	1,000 טון	עגבניות
222	224	166	1,000 טון	אבטיחים ומלפפונים
47	42	48	1,000 טון	חצילים
125	118	109	1,000 טון	ירקות אחרים
37	97	39	1,000 טון	זיחים
79	77	59	1,000 טון	ענבים
47	37	39	1,000 טון	הדרים
15	8	10	1,000 טון	בננות
19	21	19	1,000 טון	חאנים
21	20	18	1,000 טון	פירות אחרים
2.1	2.2	0.5	1,000 טון	טבק

מקורות: שנתונים סטטיסטיים 1964 ו-1965
 רבעון מס' 3, הבנק המרכזי של ירדן.

תעשיית מזון בגדה המערבית בהשוואה לירדן כולה

א. בתי בד (מוצרי שמנים)

<u>כמות זיתים שמוצאה טונות</u>	<u>ייצור שמן בטונות</u>	<u>פועלים עונתיים</u>	
14808.0	3870.0	1741	<u>סה"כ בירדן</u>
13956.0	3676.0	1453	<u>סה"כ גדה מערבית</u>
3551.0	995.0	425	ירושלים
7441.0	1922.0	687	שכם
2836.0	734.0	308	ג'נין
128.5	25.0	33	חברון

ב. סחנות קמח

<u>מספר סחנות</u>	<u>סה"כ חטה סחונה</u>	<u>מועסקים</u>	
377	106	652	<u>סה"כ בירדן</u>
176	41	308	<u>בגדה המערבית</u>
66	14	108	ירושלים
71	19	124	שכם
18	4	36	ג'נין
21	4	40	חברון

חלוקת דלקים לפי אזורים ב-1965

<u>סולר</u> <u>טונות</u>	<u>נפט</u> <u>(אלפי ליטר)</u>	<u>בנזין</u> <u>(אלפי ליטר)</u>	<u>סה"כ</u>
<u>117886</u>	<u>83249</u>	<u>60038</u>	
<u>גדה מערבית</u>			
16934	19281	15714	ירושלים
3984	4393	1335	שכם
2455	3372	472	ג'נין

לוח ג-10 א'

יציאה וכניסה של אזרחי ירדן 1959-1965 (באלפים)

<u>1965</u>	<u>1964</u>	<u>1963</u>	<u>1962</u>	<u>1961</u>	<u>1960</u>	<u>1959</u>	
278.0	213.6	186.2	205.7	150.4	134.9	86.6	יוצאים
245.9	188.7	164.6	168.2	137.7	120.2	84.9	נכנסים
32.6	24.9	21.6	37.5	12.7	14.7	1.7	יוצאים-נכנסים

לוח ג-10 ב'

מערכת החינוך בירדן (1) 1964/65

<u>תלמידים</u>	<u>מורים</u>	<u>סה"כ בחי"ס</u>	
382362	11507	1844	סה"כ
66649	1814	174	אונר"א

(1) ההנחה היא שבחי"ס של אונר"א הם בגדה המערבית.

בחי המלון בערים השונות לפי דרגות

סדר	A XXXXX	B XXXXX	A XXXX	B XXXX	A XXX	B XXX	A XX	B XX	A X	פנסיון	
40	1	2	4	5	4	-	10	1	6	7	ירושלים
7	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5	רמאללה
5	-	-	-	-	1	1	-	-	1	2	בית ג'אללה
4	-	-	-	1	-	-	-	-	2	1	יריחו
1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	שכם
2	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	בית לחם

הערה: מספר האיכסים מציינן את איכות המקנים והשרותים של המלון

המקור: ירדן, 1965, המחלקה לסטטיסטיקה

תקבולי הממשלה המרכזית
(באלפי דינרים ירדניים)

(1)	1964/65	1965/66	
	<u>23,828</u>	<u>26,408</u>	<u>א. תקבולים ממקורות פנים</u>
	8,571	11,275	1. מכס
	3,502	4,195	2. מסים
	1,054	1,450	3. רשיונות
	2,765	2,700	4. אגרות
	1,246	1,454	5. דאר, סלגרף וטלפון
	69	74	6. קרקע ממשלתי
	3,484	1,792	7. רבית ורווחים
	<u>3,137</u>	<u>3,468</u>	<u>8. שונוח</u>
	<u>22,381</u>	<u>20,875</u>	<u>ב. סיוע חוץ והלוואות</u>
	<u>13,682</u>	<u>12,800</u>	<u>1. סיוע פיננסי</u>
	12,182	11,400	א) מארה"ב
	1,500	1,400	ב) מבריטניה
	<u>1,725</u>	<u>5,544</u>	<u>2. סיוע טכני וכלכלי</u>
	1,647	1,749	א) מארה"ב
	78	50	ב) מגרמניה
	-	3,745	ג) מהליגה הערבית
	<u>6,974</u>	<u>2,530</u>	<u>3. הלוואות פיתוח</u>
	700	700	א) מבריטניה
	170	206	ב) מגרמניה
	5,585 (2)	812	ג) מכוויח
	<u>519</u>	<u>812</u>	<u>ד) קרן הפיתוח הבינלאומית</u>
	<u>46,211</u>	<u>47,283</u>	<u>ג. ס"ה תקבולים</u>

(1) אומדן חדש

(2) כולל 5 מיליון דינרים עבור התקציב.

הוצאות הממשלה המרכזית (1964/65 - 1965/6)
(באלפי דיוגרים ירדניים)

(1)	<u>1965/66</u>	<u>1964/65</u>	
	<u>35,390</u>	<u>34,458</u>	א. הוצאות שוטפות
	21,418	21,032	1. בטחון, צבא ומשטרה (2)
	3,986	3,685	2. חנוך
	3,207	2,863	3. מינהל וגמלאה
	1,596	1,672	4. פיננסים וכלכלה
	1,690	1,750	5. תחבורה, קשר ועבודות צבוריות
	1,576	1,533	6. בריאות וסעד
	1,203	1,189	7. הסברה וקשרי חוץ
	<u>714</u>	<u>734</u>	8. חקלאות והשקיה
	<u>11,378</u>	<u>9,165</u>	ב. ס"ה הוצאות פיתוח
	<u>46,768</u>	<u>43,623</u>	ג. ס"ה הוצאות
	<u>47,283</u>	<u>46,211</u>	ד. ס"ה תעבולים
	<u>+515</u>	<u>+2,588</u>	ה. עודף תקציבי

(1) אומדנים חדשים

(2) כולל צבא, משטרה ומשרד המשפטים

ב- 1965/66 87% מסעיף זה הוצאו לצבא.

אמצעי התשלום ונחונים מונטרניים אחרים
(במיליוני דינרים ירדניים)

סוף שנה

	מטבע במחזור	פקדונות עו"ש	ס"ה אמצעי תשלום	רזרבות מטבע זר	אשראי בנקים מסחריים	פקדונות לזמן קצוב וחסכוניות
1963	20.4	16.5	36.8	37.7	24.9	11.2
1964	23.0	20.0	43.0	56.3	27.7	14.9
1965	26.4	23.2	49.6	64.2	33.3	19.5

מקור: (1) רבעון מס' 3 הבנק המרכזי של ירדן

(2) קרן המטבע הבין לאומית, יולי 1966

(3) שנחון סטטיסטי 1963, מח' לסטטיסטיקה, ירדן.

מחירים קמעונעיים בירושלים העתיקה (בישראל), בל"י

שער החליפין 7.5 ל"י = 1 דינר

1965

ישראל	ירושלים העתיקה	ישראל אפריל 1967	ה ס ו ר
1.16	2.07	1.16	שמן סויה ק"ג
1.52	2.27	1.60	גבינה שמנה רכה
5.-	3.12	5.50	גבינה קשה
0.47	0.56	0.60	חלב מפוסטר
5.50	5.60	6.-	חמאה מקומית טריה
0.09	0.12	0.10	ביצים (כ"א)
1.13	0.26	2.-	אטריות ק"ג
0.90	0.07	0.90	מלח שולחני
			בשר, עופות ודגים
6.-	3.66	6.50	עיוזים עם עצמות
			" בלי עצמות
8.71	3.18	9.-	בשר בקר
			בשר במל
2.50	2.28	2.25	עוף חי
0.87	0.43	2.80	עגבניות
0.40	0.34	0.55	הפ"א
0.73	0.36	2.40	חצילים
0.90	0.51	1.25	קשואים
0.18	0.28	0.88	כרובית
0.57	0.22	0.51	כרוב
1.25	0.61	1.90	שעועיה ירוקה
0.63	0.33	0.58	גזר
0.56	0.32	0.58	סלק אדום
5.20	0.76	8.50	שום יבש
1.-	0.37	0.85	בצל ירוק
0.61	0.30	0.70	בצל יבש
			אוקרה
			מוליחיה
0.43	0.40	0.41	קמח לבן
0.47	0.36	0.47	לחם לבן
0.38	0.31	0.38	לחם אחיד
			עדשים גרוסים
			כורגול
1.30	0.54	1.30	חומס

<u>1965</u>		<u>לוח ג-15</u>	
<u>ישראל</u>	<u>ירושלים</u> <u>העתיקה</u>	<u>ישראל</u> <u>אפריל 1967</u>	
1.10	0.81	1.20	פול יבש
1.30	0.62	1.30	שקועית יבשה
0.67	0.37	0.67	ארז אמריקאי
9.50	6.88	9.50	סוכר דק
			חה
			קפה ירוק
8.93	4.06	9.-	קפה קלוי וטחון
3.-	1.17	3.-	סחינה
2.50	1.03	2.50	חלבה
			חמרים
			שמן
1.15	1.57	1.40	שומן צמחוני (מרגרינה)
2.50	1.06	2.50	זיהים כבושים
			פלפל ירוק
0.60	0.28	0.65	צנון
1.05	0.46	2.-	מלפפונים
0.32	0.17	-	אבטיחים
0.35	0.21	-	מלונים
			- פירות
0.98	0.50	-	ענבים
0.37	0.51	0.52	הפוזים
0.71	0.36	0.74	לימונים
1.70	0.71	2.10	תפוחי עץ
1.15	0.60		מישמש
1.27	0.48	0.97	בננות
			מצרכים אחרים
1.80	1.80	0.80	סבון כביסה
5.40	3.90	5.80	בפרורים (חריסר חויסרים)
			ספירט להצחה.

מספר המכונות בסוף 1965

סה"כ מכונות	מכונות המשתמשות בבגד	מכונות המשתמשות בסולר	פ ר ו ט
7926	7908	18	מכונות פרטיות
2961	1698	1263	מוניות
66	54	12	אוטובוסים פרטיים
902	38	864	אוטובוסים צבוריים
1396	1269	127	משאיות פרטיות
3378	611	2767	משאיות צבוריות
214	-	214	משאיות המיועדות רק להובלה לירדן ומירון
1358	1315	43	מכונות סמלחיות
301	300	1	מכונות דיפלומטיות
1091	1063	28	מכונות של ארגונים אחרים
710	710	-	אופנועים

המקור: ירדן 1965, המחלקה לסטטיסטיקה